

VEREENIGING TOT BEOEFENING VAN
OVERIJSSELSCH REGT EN GESCHIEDENIS

VERSLAGEN EN
MEDEDEELINGEN

VIJF EN VIJFTIGSTE STUK
TWEDE REEKS - EEN EN DERTIGSTE STUK

N.V. DEVENTER BOEK- EN STEENDRUKKERIJ
VROEGER FIRMA J. DE LANGE — 1939

VERSLAG VAN DE HANDELINGEN VAN DE 158^e VERGADERING GEHOUDEN TE ZWOLLE OP 9 NOVEMBER 1938.

De voorzitter, Mr. G. J. ter Kuile, opent de vergadering en verzoekt de leden de presentielijst te willen teekenen, waarna blijkt dat aanwezig zijn 66 personen, benevens enkele gasten die als nieuwe leden hopen te worden aangenomen. Spreker heette de talrijke aanwezigen welkom, in het bijzonder den burgemeester van Zwolle, den heer A. van Walsum, wiens aanwezigheid op hoogen prijs wordt gesteld en in wiens belangstelling de vereeniging ten zeerste wordt aanbevolen. Vervolgens herdenkt hij de overleden leden der Vereeniging, in het bijzonder wijlen den heer F. A. Hoefer. Deze toch is 45 jaar lid en bijna even zoo lang bestuurslid der Vereeniging geweest en met hem heeft de Vereeniging een glorieus tijdperk doorgemaakt. Krachtig heeft de heer Hoefer gewerkt, hij was zelf een stuk geschiedenis van de Vereeniging. Tot voor weinige jaren heeft hij actief deelgenomen aan het vereenigingsleven. Zijn heugenis zal lang onder ons blijven leven in groote dankbaarheid. Hij is de man geweest, die ons naar buiten leidde, naar de oude plekjes in onze provincie, onze kasteelen en havezaten. Ook redde hij voor het nageslacht het museum te Zwolle, dat hij inrichtte. En ook tal van andere gebouwen zijn door zijn toedoen in stand gebleven. Dankbaar zullen wij hem gedenken voor alles wat hij deed. Deze woorden werden door de aanwezigen staande aangehoord. Nog zijn sedert de laatste vergadering overleden Mr. Dr. I. A. van Roijen, oud-burgemeester van Zwolle, Jhr. M. H. Greven te Velp en A. G. A. Demmers te Zwolle.

Tot nieuwe leden worden aan de Vergadering voorgesteld: de heer A. van Walsum burgemeester van Zwolle door

Mr. Dr. G. van Leijden, Mr. D. Sanders en Ir. G. L. Meesters te Zwolle door den Secretaris, Ir. H. W. van Eek door Mr. S. J. Fockema Andreae, R. Bakhuis Mzn. te Olst door Mr. B. van 't Hoff, Mevrouw A. Wegener Sleswijk en Mr. S. J. Willinge Gratama te Zwolle door Dr. J. W. Formsma, Mr. H. L. Hommes te Zwolle door Mr. A. Haga, F. E. Farwerck te Hilversum en W. F. K. Gouwe te Lutten door den Voorzitter, D. Jordaan J. G. Hzn. te Haaksbergen door J. G. H. Jordaan, Dr. C. C. W. J. Hijsseler te Enschede door L. A. Stroink en H. A. Reiger te Coevorden door C. J. van Riemsdijk.

Bedankt hebben voor het lidmaatschap: P. Cramer te Kampen, Mevr. R. G. Jansen—Venekamp te Vollenhove, Mevrouw Jordaan—Stroink te Haaksbergen, L. Kruijff te Zwolle en Jhr. A. J. B. v. Suchtelen van de Haare te Apeldoorn.

De Voorzitter deelde mede, dat de Vereeniging een subsidie van f 100.— heeft verleend aan de restauratie der kerken te Paaslo en aan die te Goor. Hierbij wordt er echter op gewezen, dat de finantiën der Vereeniging hiertoe feitelijk niet bij machte zijn, zoodat een herziening van het standpunt der Vereeniging ten opzichte dezer werkzaamheden wel overweging zal verdienen.

De plaats der volgende Zomervergadering zal door het bestuur worden bepaald. Wel wijst de Voorzitter er op, dat het wel zeer gewenscht zou zijn eens in een wetenschappelijke voordracht de vroegste praehistorie te behandelen, dit in verband met de vele belangrijke vuursteen vondsten in Overijssel in den laatsten tijd. Mogelijk dat daaraan zou kunnen worden verbonden een excursie.

De heer G. J. Doornink wijst er op, dat opgravingen zullen worden gedaan van de grondvesten van *Arkelstein* en dat daarvan teekeningen zullen worden vervaardigd.

Het huishoudelijk gedeelte wordt hiermede gesloten en wordt overgegaan tot het houden der aangekondigde voordrachten.

XXVIII

Allereerst krijgt daarop *Mr. S. J. Fockema Andreae* het woord om te spreken over *het kaartbeeld van Overijssel van 1550 tot 1850*. Een voordracht die met groote aandacht wordt gevolgd. Waarvan hier echter geen verslag wordt gegeven omreden dat spreker op verzoek van de vergadering zich bereid verklaarde deze te verwerken tot een volledig opstel voor de e.v. Verslagen en Mededeelingen, een toezegging die dankbaar wordt aanvaard. Eenige der aanwezigen treden met de spreker in gedachtenwisseling, Dr. Leiden vestigde de aandacht op de kadastrale verzamelkaarten 1 op 25000 uit omstreeks 1829, die vele betrouwbare details bevatten, waarom deze waard zijn zorgvuldig te worden bewaard. Prof. van der Pot wijst op een oude weg en brug, de z.g. *Blauwebrug* onder *Dalfsen*, die voorkomt op enkele oudere kaarten, doch die op kaarten van jongere datum niet meer zijn te vinden. Prof. Brandsma vestigde de aandacht op oude kaarten inzake belegerde steden, kaarten, die waarschijnlijk nog in Spaansche archieven worden aangetroffen. Waarop de inleider de mogelijkheid hiervan niet uitgesloten acht doch dat 't aan de andere kant niet waarschijnlijk is, omdat de Spaansche archieven op dit punt systematisch zijn doorzocht. Alvorens tot de koffietafel over te gaan, geeft de Voorzitter het woord aan Dr. van Gils uit Roermond, die de aandacht der aanwezigen wilde vestigen op eenige *zeldzame boekbanden*, en wel banden van boeken uit het begin der 16e eeuw, boeken *in Deventer gedrukt*, doch die in 's Hertogenbosch zijn gebonden. Hij leidt dit hieruit af dat onder de figuren op deze banden aangebracht voorkomen „de Wapenen des Heeren, d.w.z. de lijdens attributen van Christus”, die daarop werden aangebracht door de Bossche Broeders, wier patroon Gregorius was. Deze Gregorius zou een visioen hebben gehad, waarin hem de lijdende Christus verscheen en daarna maakten de broeders daaruit hun wapen. In hun binderij werden destijds tal van boeken gebonden. Uit een cultuurhistorisch oogpunt is daarom de

bestudeering van oude boekbanden zeer aan te bevelen. Ook deze mededeeling werd met veel aandacht gevolgd. Na de pauze spreekt *Mr. A. Haga over Zwolle en het veemgericht*, dit naar aanleiding van hetgeen hij in verschillende processtukken daarover gevonden had. Hij wijst er op, dat het niet juist is de opvatting n.l. als zouden de veem- of vrijgerichten instellingen zijn geweest waarvan de rechters met maskers op in onderaardsche holen gruwelijke doodvonnissen uitspraken. Ook is het niet juist, dat veemgerichten door Karel de Groote zouden zijn ingesteld. Wel zijn deze uit de gerechtsinstellingen van hem ontstaan. Hij geeft vervolgens een overzicht van de inrichting dezer gerichten en hun wijze van vonnissen, deze laatste betreffen uitsluitend zware misdrijven en geschillen van rechtsweigering, hoewel, blijkens een proces waarbij Zwolle betrokken was, er ook beroepsinstanties werden ingeschakeld.

De zittingen hadden plaats in de openlucht, doch waren alleen toegankelijk voor de veemschepenen, die de misdaad zelf niet opspoorden, doch alleen vonnisten op klacht. Spr. gaat dan uitvoerig in op de inrichting van de tafel waaraan de Vrijgraaf was gezeten en hoe de vonnissen ten slotte werden geveld, meest was dit de doodstraf door den strop, al kon deze worden voorkomen, als de aangeklaagde met den aanklager tot overeenstemming wist te komen.

Op het eind der 15e eeuw kwamen allengs nieuwe begrippen omtrent de rechtspraak door en in 1495 werd de mogelijkheid geopend van veemgerichtsvonnissen in beroep te gaan bij het Reichskammergericht. Ook leest de heer Haga eenige gedeelten voor uit een vonnis inzake een proces tegen een Zwollenaar uit 1481 zekeren Lubbert Arendssoon. Ook deze voordracht werd met groote aandacht gevolgd en gaf aan verschillende aanwezigen aanleiding tot het stellen van vragen, die door den spreker werden beantwoord.

Dr. Theunisz hield vervolgens een voordracht over de receptie van *Sijne Hoogheid in Zwolle op 30 Augustus 1766*.

Aangezien deze voordracht wordt afgestaan voor de Verslagen en Mededeelingen worde hierna verwezen. De heer *S. Elte* spreekt nog over *Het Zwolsche Gymnasium* en geeft eenige bijzonderheden uit de geschiedenis van het onderwijs vooral in de 17e en 18e eeuw. Eerst geeft hij een overzicht van de geschiedenis der Latijnsche School in de Middeleeuwen. Van het ontstaan weten wij niets, ook niet wanneer de parochieschool tot stadschool is geworden, wel weidde spr. uit over de tijden dat Johannes Cele en Johannes van Dalen, die in de eerste helft der 15e eeuw het onderwijs in handen hadden, gaf aardige staaltjes over het gedrag van stoute scholieren, waardoor het noodig was dat het stadsbestuur bepalingen maakte tegen excessen in deze. Ook memoreerde de spreker het rectoraat van Gerrit Listrius, vriend van Erasmus, die reformatorische begrippen in de school bracht en die daardoor in conflict kwam met de Dominicanen uit het Broerenklooster 1516—1522. Ook deze inleiding, die even als de vorige meest met interessante bijzonderheden was gekruid, had aller oor. De wensch werd dan ook uitgesproken dat de spreker dit, mogelijk verder uitgewerkt, zou beschikbaar stellen voor een uitvoerige publicatie.

De Voorzitter spreekt een woord van hartelijken dank tot de sprekers en sluit vervolgens deze weer alleszins goed geslaagde vergadering. Waarop na afloop verschillende deelnemers zich vereenigden aan een gemeenschappelijken maaltijd.
